

פרשת ויקרא

(א א): וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:

עי' רמב"ן: ועל דרך האמת הוא כמו ואל משה אמר עלה אל ה' (שמות כד א) וסודו ידוע ממעמד הר סיני ובעשרת הדברות וכבר רמזתי לך¹⁶⁰²:

עי' ר' בחיי: ודע כי היה הכתוב ראוי לומר ויקרא ה' אל משה וידבר אליו ומה שאמר ויקרא אל משה סתם להורות כי אף על פי שספר ויקרא הוא ספר בפני עצמו הכל מחובר ודבק עם מה שכתוב למעלה כי כל התורה כולה בנין אחד וקשר אחד ומלת ויקרא חוזרת אל הכבוד הנזכר (שמות מ לה) וכבוד ה' מלא את המשכן והכבוד הקורא הוא ה"א של (בראשית ב ד) בהבראם שהיא זעירא ולכך הא"ף של ויקרא היא זעירא¹⁶⁰³ וזה מבואר.

(א ג): אִם עָלָה קָרְבָּנוּ מִן הַבֶּקֶר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרִצְנוֹ לִפְנֵי ה':

עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה הקדים עולה כי היא לבינה¹⁶⁰⁴ ולכן סדור הפרשיות כגופי

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁶⁰² עי' זהר (ח"ב דף עט ע"ב): (תנא) ומשה עלה אל האלה"ם זכאה חולקיה דמשה דזכי ליקרא דא דאורייתא אסהיד בגיניה כך (תאני רבי יהודה) תא חזי מה בין משה לשאר בני עלמא שאר בני עלמא כד סלקין לעותרא סלקין לרבו סלקין למלכו אבל משה כד סליק מה כתיב ביה ומשה עלה אל האלה"ם זכאה חולקיה רבי יוסי אמר מכאן אמרו חברייא הבא ליטהר מסייעין אותו דכתיב ומשה עלה אל האלה"ם מה כתיב בתריה ויקרא אליו יהו"ה דמאן דבעי לאתקרבא מקרבין ליה תרגום: ומשה עלה אל האלהים אשרי חלקו של משה שזכה לכבוד זה שהתורה העידה בשבילו כך (שנה רבי יהודה) בא וראה מה בין משה לשאר בני העולם שאר בני העולם כשעולים עולים לעושר עולים לגדולה עולים למלכות אבל במשה כשעולה מה כתוב ומשה עלה אל האלהים אשרי חלקו. רבי יוסי אמר מכאן אמרו החברים הבא לטהר מסייעין אותו שכתוב ומשה עלה אל האלהים מה כתוב אחריו ויקרא אליו ה' שמי שרוצה להתקרב מקרבים אותו. ועי' הערה הבאה.

¹⁶⁰³ עי' זהר (ח"א דף רלט ע"א): פתח ואמר ויקרא אל משה (ויקרא א א) הכא אל"ף זעירא אמאי בגין דהאי קריאה לא הוה בשלימו מאי טעמא דהא לא הוה אלא במשכנא ובארעא אחרא בגין דשלימו לא אשתכח אלא בארעא קדישא תו הכא שכינתא התם אוגרס נוקבא שלימו דדכר ונוקבא (דה"א א א) אדם שת אנוש אדם שלימו דכר ונוקבא הכא נוקבא תו סיפא דקרא (ויקרא א א) וידבר יהו"ה אליו מאהל מועד לאמר בגין כך אל"ף זעירא תו אל"ף זעירא ומתלו למלכא דהוה יתיב בכרסיה וכתרא דמלכותא עליה אקרי מלך עלאה כד נחית ואזל לבי עבדיה מלך זוטא אקרי כך קב"ה כל זמנא דאיהו לעילא על כלא מלך עלאה אקרי כיון דנחית מדוריה לתתא מלך איהו אבל לאו עלאה כקדמיתא בגין כך אל"ף זעירא.

תרגום: פתח ואמר, "ויקרא אל משה", כאן אל"ף קטנה למה. משום שקריאה זו לא היתה בשלמות. למה, שזה לא היה אלא במשכן, ובארץ אחרת, משום ששלמות לא נמצאת אלא בארץ הקדושה. עוד, כאן שכינה, (שם נקבה), שלמות של זכר ונקבה. אדם שת אנוש. אדם, שלמות זכר ונקבה. כאן נקבה. עוד, סוף הפסוק, "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר", לכן אל"ף קטנה. עוד אל"ף קטנה, משל למלך שהיה יושב בכסאו וכתר המלכות עליו, נקרא מלך עליון. כשירד והולך לבית עבדו, נקרא מלך קטן. כך הקדוש ברוך הוא, כל זמן שהוא למעלה על הכל, נקרא מלך עליון. כיון שהורד מדורו למטה, הוא מלך, אבל לא עליון כמו מקודם, ולכן אל"ף קטנה.

¹⁶⁰⁴ עי' זהר (ח"ג דף ה ע"ב): אם עולה קרבנו (ויקרא א ג) רבי חייא פתח (ישעיה נה ח) כי לא מחשבתי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי כי לא מחשבתי מחשבותיכם מחשבתי כתיב חסר בלא ו' תא חזי מחשבה דקודשא בריך הוא היא עלאה ורישא דכלא ומהיחא מחשבה אתפשטו ארחין ושבילין לאשתכחא שמא קדישא ולאשתקנא ליה בתקונוי כדקא יאות ומהיחא מחשבה אתנגיד ונפיק שקיו דגנתא דעדן לאשקאה כלא ומהיחא מחשבה קיימין עלאין ותתאין ומהיחא מחשבה משתכח תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

תרגום: אם עולה קרבנו, רבי חייא פתח (ישעיה נה) כי לא מחשבתי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי. כי לא מחשבתי מחשבותיכם, מחשבתי כתוב חסר בלא ו'. בא וראה מחשבת הקדוש ברוך הוא היא עליונה וראש של הכל, ומאותה מחשבה התפשטו דרכים ושבילים להימצא השם הקדוש, ולתקנו בתקונוי כראוי. ומאותה מחשבה נמשכת ויוצאת השקאת גן העדן להשקות את הכל, ומאותה מחשבה קיימים עליונים ותחתונים, ומאותה מחשבה נמצאת תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

ועי' עוד ח"ב רלח ע"ב ותיקו"ז קב ע"א.

הקרבנות עולה תחלה ואח"כ שלמים ואח"כ פר כהן משיח שהוא הטאת וזה כסדר שלשה שמות שבשלוש עשרה מדות¹⁶⁰⁵ העולה למעלה מן המדות השלמים למכריע ביניהם כדי להשלימם¹⁶⁰⁶ פר כהן משיח שהוא הטאת לכנסת ישראל¹⁶⁰⁷ כי כן כתוב מפורש (ויקרא מז ל) וחתאתם לפני ה' ¹⁶⁰⁸.

(א ט): וְקָרְבוּ וְקָרְעוּ וְרָחֵץ בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה אִשָּׁה רִיחַ נִיחוּחַ לַה':

ע"י רמב"ן: ועל דרך האמת יש בקרבנות¹⁶⁰⁹ סוד נעלם תכנס בו ממה שאמרו רבותינו בספרי (פנחס קמג) ובסוף מנחות (ק"י ע"א) אמר שמעון בן עזאי בא וראה מה כתיב בפ' הקרבנות שלא נאמר בהם לא אל ולא אלהיך ולא אלהים ולא שדי ולא עבאות אלא יו"ד ה"א שם המיוחד שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק ושמא תאמר לאכילה הוא צריך תלמוד לומר אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה (תהלים נ יב) לא אמרתי לכם זבחו אלא כדי שיאמר ויעשה רצוני:

ובתחלת ת"כ (פרשה ב ה) רבי יוסי אומר כל מקום שנאמר קרבן אמור ביו"ד ה"א שלא ליתן פתחון פה לאפיקורסים לרדות אלו דבריהם ז"ל ואמת כי בפרשת הקרבנות לא נאמר לא אל ולא אלהים אבל מצאנו והעלית עליו עולות לה' אלהיך (דברים כז ו) וכתוב לחם אלהיהם הם מקריבים (להלן כא ו) וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב וכתוב במזמור הנזכר זבח לאלהים תודה (תהלים נ יד) ועוד כתוב (דהי"ב כט ו - ז) כי מעלו אבותינו ועשו הרע בעיני ה' אלהינו גם סגרו דלתות האולם ויכבו את הנרות וקטרת לא הקטירו ועולה לא העלו בקדש לאלהי ישראל:

אבל הענין כלו מבואר בתורה שנאמר (במדבר כח ב) את קרבני לחמי לאשי ואמר (להלן ג יא) לחם אשה שהם לחם לאשה¹⁶¹⁰ וממנו לאשים ואשה לשון אש ואמר ר"א אשה

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁶⁰⁵ ה' ה' א"ל, ע"י שמות לד ו.

¹⁶⁰⁶ ע"י זהר (ח"ג דף יא ע"א): רבי אבא פתח (שיר ד) עורי צפון ובאי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו עורי צפון אליו עולות דנשחטות בצפון בגין דאינון מחשבות בצפוני לבא ובאתר דדינא בגין דמחשבה אשתכח בליליא בזמנא דדינא אשתכח רוח צפון מנשבא בפלגותא דליליא כד מתערי אנשי וכנור דדוד מנגן מאליו ומחשבתו דבני נשא מתערי.

ובאי תימן אליו שלמים דנשחטין בדרום בגין דאינון שלמא דכלא שלמא דעלאי ודתתאי ואלין שלימו דסטרי עלמא שלימו דכלא מסטרא דמהימנותא ושלמים בגין דאינון שלמא דכלא בעלים אכלין מנייהו ומתהניין מנייהו דהא שלמא הוא ליה ולכל עלמא בדרגא חדא. חטאות ואשמות נאכלין לכהני בגין דאינון זמינין לכפרא עליהו ולאעברא חובייהו.

תרגום: רבי אבא פתח (שיר ד) עורי צפון ובאי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו. עורי צפון, אלו עולות שנשחטות בצפון, משום שהן מחשבות, בצפונות הלב, ובמקום הדין, משום שמחשבה נמצאת בלילה בזמן שהדין נמצא. רוח צפון נושבת בחצות הלילה כשמתעוררים אנשים, וכינור דוד מנגן מאליו, ומחשבות בני אדם מתעוררות.

ובאי תימן, אלו שלמים שנשחטים בדרום, משום שהם השלום של הכל, שלום העליונים והתחתונים, ואלו הם השלמות של צדדי העולם, השלמות של הכל מצד האמונה. ושלמים משום שהם השלום של הכל, הבעלים אוכלים מהם ונהנים מהם, שהרי שלום הוא לו ולכל העולם בדרגה אחת.

חטאות ואשמות נאכלים לכהנים, משום שהם עתידים לכפר עליהם, ולהעביר את חטאיהם.

¹⁶⁰⁷ ע"י זהר (ח"ג כח ע"א).

¹⁶⁰⁸ ע"י לעיל פרשת ויקרא הערה 1442.

¹⁶⁰⁹ ע"י לקמן פרשת לך לך הערה 406 וע"י לעיל פרשת בראשית הערה 247 (זהר ח"ג רנו ע"ב) ופרשת נח 355.

¹⁶¹⁰ ע"י זו"ח (פב ע"א): והכי א"ר חייא א"ר יצחק מאי דכתיב אשה ריח ניחוח לה' אלא לקבל תלתא דרגין אליו אשה לקבל דא לויים דמונין על השיר ולארמא קלא והוא מסיטרא דאשה ומכוני בניעמותא בניגונא וחדוה ושיר

תרגום: וכך אמר רבי חייא אמר רבי יצחק מהו נאמר (שם א) אשה ריח ניחוח לה' אלא לעמת שלש דרגות אלו אשה כנגד זה הלויים הממנים על השיר ולהרמת הקול והוא מצד של אשה ומכונים בנעם

שם התואר וטעמו קרבן אש והוא תואר למלת הכל ובמנחה שאמר (להלן ב ב) והקטיר הכהן את אזכרתה אשה ריה ניהוח לה' יהיה תואר לקומץ ואינו כן אבל אשה שם כמו אש ועולה אשה כמו עולת אש ריה ניהוח לה' וכן כלם כי טעמם כמו להם אשה (להלן ג יא מז) אבל לא אמר אש ואמר אשה כמשמעו כאשר הראה אותך בהר במתן תורה והוא הקרבן במדת הדין והוביחה לשם ה' לברו שלא יתכוין לדבר אחר בעולם רק לשם ה' לברו¹⁶¹¹ וזה

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

הנגון והחדוה והשיר.

¹⁶¹¹ עי' זהר (ח"א דף ע"א): ויעל עולות עלת כתיב (חסר) חדא כתיב (ויקרא א יג) עולה הוא אשה ריח ניחח ליהו"ה (לעולם עולה סלקא דכר אי) [ניחח לה'] עולה סלקא דכר ולא סלקא נוקבא דכתיב (שם ג) זכר תמים יקריבנו אמאי כתיב אשה דהא אש בעי לאשתכחא תמן אלא אע"ג דעולה [אתקריב] (ב) דכר ולא תריה אתקריב נוקבא לא בעיא לאתפרשא מניה אלא בה אתקריב בגין לחברא דא בדא דסלקא נוקבא לגבי דכורא לאתחברא כחדא ואע"ג דאשה לשום אישים נח אצטריך ליה למקרב עולה דאיהו באתר דכורא עבד ליה קב"ה לאתחברא ולאעלאה בתיבה ועל דא אקריב עולה עולה הוא אשה אש ה' דאתחבר (בה) שמאלא בנוקבא דהא (כל) נוקבא מסטרא דשמאלא קא אתיא [נ"א] ודכורא מסטרא דימינא באתדבקותא [דאתדבק] דא בדא ובגין כך אקרי (עולה) נוקבא אשה אשה קטירו דרחימו דאחיד בה שמאלא לסלקא לה לעילא ולא תקשרא כחדא ובגין כך [כתיב] עולה הוא אשה קשירו [ד] דכר ונוקבא דא בדא.

תרגום: "ויעל עולות", כתוב עלת, אחד. כתוב "עולה הוא אשה ריח ניחוח לה'", (לעולם עולה עולה זכר, אם) "עולה" עולה זכר ולא עולה נקבה, שכתוב "זכר תמים יקריבנו". למה כתוב "אשה", שהרי אש צריכה להמצא שם. אלא אף על גב שעולה נקרבת זכר ולמקומה נקרבת, הנקבה לא צריכה להיפרד ממנו, אלא עמה נקרב, בשביל לחבר זה עם זה. שעולה הנקבה אל הזכר להתחבר כאחד. ואף על גב שאשה לשום אישים. נח היה צריך להקריב עולה, שהוא במקום של הזכר, ועשה אותו הקדוש ברוך הוא להתחבר ולהיכנס לתיבה, ועל זה הקריב עולה. עולה הוא אשה, אש ה', שהתחבר (עמה) השמאל בנקבה, שהרי (כל) נקבה מצד השמאל באה, וזכר מצד הימין בהתדבקות זה בזה, ולכן נקראת (עולה) נקבה אשה. "אשה" קשר של האהבה שאוחז בה השמאל להעלותה למעלה ולהתקשר כאחד, ולכן כתוב "עולה הוא אשה", הקשר של זכר ונקבה זה עם זה.

ועי' זהר (ח"א דף רלט ע"ב): בשעתא דאזדמן משה למיעל כדין פתח ואמר (ויקרא א ב) אדם כי יקריב מכם מאי אדם הכא אלא כד אתחברו שמשא וסיהרא כחדא פתח ואמר אדם כדכתיב (חבקוק ג א) שמש ירח עמד זבולה עמד ולא עמדו.

כי יקריב מכם (ויקרא א ב) הכא אתרמיז מאן דייעביד פולחנא דקרבנא שלים דישתכח דכר ונוקבא משמע דכתיב מכם דישתכח בחיזו דלכון קרבן ליהו"ה דאקריב כלא לאתאחדא כחדא לעילא ותתא מן הבהמה לאחזאה אדם ובהמה כלא כחדא מן הבקר ומן הצאן אליו רתיכין דאינון דכיין וזכיון דאמר מן הבהמה יכול מכלא בין דכיין בין מסאבן הדר ואמר מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם קרבני מבעי ליה מאי קרבנכם אלא בקדמיתא קרבן ליהו"ה והשתא קרבנכם קרבן ליהו"ה אדם קרבנכם ומן הבהמה מן הבקר ומן הצאן לאחזאה יחודא מתתא לעילא ומעילא לתתא לעילא היינו קרבן ליהו"ה מעילא לתתא היינו קרבנכם למלכא דאיהו יתיב בטורסקא עלאה לעילא לעילא וכרסיא אתתקן על ההוא טורסקא ומלכא עלאה על כלא בר נש דקריב דורונא למלכא בעא לסלקא מדרגא לדרגא עד דסליק מתתא לעילא לאתר דמלכא יתיב עלאה על כלא וכדין ידעין דהא סלקין דורונא למלכא וההוא דורונא דמלכא איהו ונחיתו (נחתי) דורונא מעילא לתתא הא ידעין דההוא דורונא דמלכא נחית מעילא לרחימא דמלכא דאיהו לתתא כך בקדמיתא אדם סליק בדרגוי מתתא לעילא וכדין קרבן ליהו"ה מן הבהמה מן הבקר נחית בדרגוי מעילא לתתא וכדין קרבנכם בגיני כך כתיב (שיר ה ב) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי היינו אדם וקרבן ליהו"ה אכלו רעים היינו ומן הבהמה מן הבקר ומן הצאן וכדין תקריבו את קרבנכם:

תרגום: בשעה שהזדמן משה להיכנס, אז פתח ואמר, "אדם כי יקריב מכם". מה אדם [עושה] כאן, אלא כשהתחברו שמש ולבנה כאחד, פתח ואמר "אדם", ככתוב "שמש ירח עמד זבולה". "עמד", ולא עמדו.

"כי יקריב מכם", כאן נרמז, מי שיעשה עבודת קרבן השלם, שימצא זכר ונקבה. משמע שכתוב "מכם", שימצא במראה שלכם. "קרבן לה", שמקריב הכל לאחזו כאחד, למעלה ולמטה. "מן הבהמה", להראות אדם ובהמה הכל כאחד. "מן הבקר ומן הצאן", אלו המרכבות הטהורות, שכיון שאמר "מן הבהמה", יכול מן הכל, בין טהורות ובין טמאות, חזר ואמר "מן הבקר ומן הצאן". "תקריבו את קרבנכם", היה צריך להיות קרבני, מה זה "קרבנכם". אלא בתחלה "קרבן לה", ועכשיו "קרבנכם". "קרבן לה" "אדם". "קרבנכם" "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן", להראות יחוד מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. מלמטה למעלה היינו "קרבן לה", מלמעלה למטה היינו "קרבנכם". [משל] למלך שיושב על גג עליון, למעלה למעלה, וכסא מתוקן על אותו גג, ומלך עליון על הכל. אדם שמקריב דורון למלך, צריך לעלות מדרגה לדרגה עד שעולה למטה למעלה, למקום שהמלך יושב עליון על הכל, ואז יודעים שהרי מעלים דורון למלך, ואותו דורון הוא של המלך. יורד הדורון מלמעלה למטה,

טעם עולה הוא אשה הוא ולכך אמר הכתוב (להלן כא ו) כי את אשי ה' לחם אלהיהם הם מקריבים והיו קדש כי לאישי ה' קרבן אלהיהם ולכך אמרו שלא הזכיר בצוואות של קרבנות לא אל ולא אלהים אלא אשה ריח נחוח לה' כי הכונה לה' לברו תהיה לא יכוין המקריב ולא יעלה במחשבתו רק לשם המיוחד והוא מאמר החכמים (סנהדרין ס ב) ריקן כל העבודות כלן לשם המיוחד:

ע"ר ר' בחיי: אבל ענין הקרבנות אשר הם מימות עולם הוא ענין פנימי וסוד נעלם ולדרך היחוד מדרגה וסולם, אעוררך עליו אליו אשא דעי בדרך הזה הרביעי כל היודעו חיוב להעלימו ולהסתירו ואין ראוי לו למסרו כי אם לכבוד יוצרו ליחידים החסידים החרדים אל דברו הלא סבת סודו לפניך אקיים ברמזים קרובים למבין מדבש מתוקים וממי שאינו מבין ורחוקים כי הדברים עתיקים מים עמוקים.

ע"ד הקבלה אומר כי הקרבן הוא היחוד¹⁶¹² וזהו לשון קרבן כלומר קרוב הכחות ושמותיו של הקדוש ברוך הוא וכל מי שהוא מקריב אליו השמות הוא מיחד. וכשאמר והקטיר הכהן את הכל המזבחה בתוספת ה"א¹⁶¹³ לא בא לסתום כי אם לפרש כי הוא ה"א אחרונה שבשם המקבלת תחלה ונקראת מזבחה¹⁶¹⁴ ומשם נתחיל המחשבה מעלוי לעלוי עד המחשבה המהורה¹⁶¹⁵ וכן תמצא בדברי הימים (דברי הימים – ב כט כז) ויאמר יחזקיהו להעלות העולה להמזבחה לא אמר למזבחה אלא להמזבחה בתוספת ה"א וכן (תהלים כ ד) ועולתך ירשנה

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

הרי יודעים שאותו דורון של המלך יורד מלמעלה לאהוב המלך שהוא למטה. כך בתחלה, אדם עולה בדרגותיו מלמטה למעלה, ואז "קרבן לה". "מן הבהמה מן הבקר", יורד בדרגותיו מלמעלה למטה, ואז זה "קרבנכם". ולכן כתוב "אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי", היינו "אדם" ו"קרבן לה". "אכלו רעים", היינו "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן", ואז "תקריבו את קרבנכם". וע"ז זהר (ח"ב דף קח ע"א): כתיב (תהלים נא יח) כי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה כי לא תחפוץ זבח וכי לא בעי קודשא בריך הוא דיקרבון קמיה קרבנא והא איהו אתקין לגבי חייביא קרבנא דיקרבון ויתכפר להו חוביהו אלא דוד לקמי שמא דאלהים אמר וקרבנא לא קרבין לשמא דאלהים אלא לשמא דיר"ד ה"א וא"ו ה"א דהא לגבי דינא קשיא מדת הדין לא מקרבין קרבנא דכתיב (ויקרא א ב) אדם כי יקריב מכם קרבן ליהו"ה ליהו"ה ולא לשמא דאלהים וכי תקריב קרבן מנחה ליהו"ה זבח תודה ליהו"ה זבח שלמים ליהו"ה.

תרגום: כתוב כי לא תחפץ זבח ואתנה עולה לא תרצה זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה כי לא תחפץ זבח וכי לא רוצה הקדוש ברוך הוא שיקריבו לפניו קרבן והרי הוא תקן לרשעים קרבן שיקריבו ויתכפר להם חטאם אלא שדוד אמר את זה לשם אלהים וקרבן לא מקריבים לשם אלהים אלא לשם יר"ד ה"א וא"ו ה"א שהרי לדין הקשה מדת הדין לא מקריבים קרבן שכתוב אדם כי יקריב מכם קרבן לה' לה' ולא לשם אלהים וכי תקריב קרבן מנחה לה' זבח תודה לה' זבח שלמים לה'.

¹⁶¹² ע"י ספר הבהיר קח. ומי הם אלה השרים, מלמד ששלשה הם, שהגבורה שר על כל הצורות הקדושות מצד שמאל של הקב"ה והוא גבריאל, ומימיני שר על כל הצורות הקדושות והוא מיכאל, ובאמצע הוא האמת והוא אוריאל שר על כל הצורות הקדושות, וכל שר כ"ד צורות ואין חקר לגודו דכתיב (איוב כ"ה ג) היש מספר לגודו, אם כן הרי ע"ב וע"ב, א"ל לא, דבשעה שישראל מקריבו קרבן לפני אביהם שבשמים מתיחדים יחד והיינו יחידו של אלהינו: קט. ואמאי אקרי קרבן, אלא מפני שמקרב הצורות הכחות הקדושות כדכתיב (יחזקאל ל"ז ז) וקרב אותם אחד אל אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך, ואמר לריח ניחוח, ואין ריח אלא באף, ואין נשימה שהיא ריח אלא באף, ואין ניחוח אלא ירידה דכתיב (ויקרא ט' כ"ב) וירד ומתגרמינן ונחית, והרוח יורד ומתייחד בצורות הקדושות ההם ומתקרב ע"י הקרבן, והיינו דאקרי קרבן:

¹⁶¹³ ע"י לעיל פרשת לך הערה 432.

¹⁶¹⁴ ע"י לעיל נח פרשת הערה 380.

¹⁶¹⁵ ע"י זהר (ח"ג רכט ע"ב): במחשבה מלגו בינה בן יה ישראל עלה במחשבה הרהור חכמה לחכימא ברמיזא חכמה עלה במחשבה דאיהו בינה מחשבה והרהור כלא חד חכמה לא אשתמודע אלא בבינה ובינה בלב ובגין דא מחשבה בלב הרהור בלב.

תרגום: במחשבה מבפנים, בינה בן י"ה, ישראל עלה במחשבה, הרהור חכמה, לחכם ברמז, חכמה עלה במחשבה שהוא בינה, מחשבה והרהור, הכל אחד. החכמה לא נודעת אלא בבינה, והבינה בלב, ומשום זה המחשבה בלב, הרהור בלב. וע"י בהגר"א בספד"צ ד ע"ד ד"ה ביה סליקו.

סלה בתוספת ה"א עולה אשה אמר עולה כי עשן הקרבן היה עולה עד הה"א¹⁶¹⁶ והה"א מנעת אותו משם ולמעלה ואחר כלות העשן חוזר הבשר ומתהפך לאש וזהו שאמר אשה ואחר שיתבטל האש חוזר להיות רוח ואותו רוח מתקרב ומתערב להתיחד ברוח ובריה עד המחשבה הטהורה וזהו שאמר ריח כלומר המשכת הרצון והשפע היורד לה' כלומר למדת רחמים וזה לשון ריח ניהוח לה' מלשון (מלכים – ב ב טו) נחה רוח אליהו על אלישע בן הרוח העליון תנוח ותרד למדת רחמים שהוא קיום העולם וזהו באור מלות עולה אשה ריח ניהוח לה' כי מתחלה יש להעלות האשה לה' וריח הוא המשכה מלמעלה להוריד לה'¹⁶¹⁷.

ודרשו בתורת כהנים (ספרא ויקרא פרשתא ד סוף פרק ו) עולה אשה ריח ניהוח לה' עולה לשם עולה אשה לשם אשים ריח לשם ריח ניהוח לשם נחת רוח לה' לשם מי שעשה את העולם ובאור זה עולה לשם עולה לשם העשירית המתעלה¹⁶¹⁸ ולא ששם תכלית הכונה אלא שמשם תתחיל המחשבה ומשם תבא אל הקדש¹⁶¹⁹ אשה לשם אשים הוא הכבוד המקבל מן הפחד ושניהם נקראים אשים וזהו (במדבר כח ב) את קרבני לחמי יכול לחמי ת"ל לאשי לאשים אתם נותנים וכן במדרש שיר השירים (שיר השירים א טו) הנך יפה רעיתי פרנסתי אמר הקדוש ברוך הוא לישראל מה שאתם נותנין לאשי כביכול כאלו אתם מפרנסים אותי ועל כן באה מלת אשה בה"א והיא נוספת כה"א (תהלים ח ח) צנה ואלפים כלם כי עיקר המלה אש וטעם התוספת שלא אמר אש כדי שתהיה מלה בפשוטה ועוד לרמוז על ה"א אחרונה שבשם ועל החמישית גם כן הנקראת (דברים ה כב) האש הגדולה ריח לשם ריח¹⁶²⁰ כלומר לשם המקום שמשם כל המשכות נמשכות למטה ומשם תנוח ותרד

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁶¹⁶ ע"י לקמן פרשת שמיני הערה 1654.

¹⁶¹⁷ ע"י ז"ח (סד ע"ב): ורזא דא אשה ריח ניהוח לה' אשה לבר קישורא ומזונא ונהירו דחילין ומשריין דאשא בטרונוא קמיטין ריח לגו מיניה ודא איהו דאתקשר לגו ונהיר ברזא דברית קדישא ודא אתקרי מלכא משיחא דאיהו ריח מאינון בוסמין עילאין דכתיב כריח בשמים. ניהוח נהירו דכל גוונין עילאין תפארת ישראל ושפירו דכלא ודא איהו נייחא דרוחא עילאה דשריא עילה ונהיר לגביה לה' למלכא דכולא וכולא אתקשר דא בדאואנהיר דא בדא למהוי חד בחדוה דכולא ברזא דקורבנא.

תרגום: וזה סוד (ויקרא א) אשה ריח ניהוח לה' אשה מחוץ לקשר והמזון והאור של צבאות ומחנות של אש נקבצו בצהרים הריח לפנים ממנו וזהו שנקשר פנימה ומאיר בסוד הברית הקדושה וזה נקרא מלך המשיח שהוא ריח מאותם הבשמים העליונים נאמר כריח בשמים ניהוח האור של כל הצבעים העליונים תפארת ישראל והיפי של הכל זוהי נחת הרוח העליונה ששורה עליו ומאירה אליו לה' למלך של הכל והכל נקשר זה עם זה ומאיר זה בזה להיות אחד בשמחת הכל בסוד הקרבן.

¹⁶¹⁸ ע"י זהר (ח"א דף קסד ע"ב): רבי אלעזר (במדבר כח ב) את קרבני לחמי לאשי את קרבני רזא דכנסת ישראל דכתיב את את דייקא קרבני [דא] [דהא] איהו קרבנא וקשורא לאתקשרא לחמי דא מזונא דאתי מלעילא באתערותא דלתתא לאשי לאתכללא שאר חילין אחרנין דאצטריכו לאתזנא כל חד וחד כדקא חזי ליה ריח ניהוחי דא רעותא וקשורא דאתאחדא כלא ברזא דעלמא עילאה תשמרו להקריב לי במועדו מאן מועדו בזמן דאתער אברהם למעבד רעותיה דכתיב (בראשית כב ג) וישכם אברהם בבקר ובזמנא דאתעקד יצחק על גבי מדבחא דההיא שעתא בין הערבים הוה ואמר רבי (חייא) [ייסא] אי הכי האי דכתיב במועדו במועדים מבעי ליה א"ל ההיא שעתא אתכליל אשא במיא ומיא באשא ובגין כך כתיב במועדו:

תרגום: רבי אלעזר, "את קרבני לחמי לאשי", "את קרבני" הסוד של כנסת ישראל, שכתוב "את", את דוקא. "קרבני", זהו קרבן וקשר להתקשר. "לחמי", זה המזון שבא מלמעלה בהתעוררות שלמטה. "לאשי", להכליל שאר החיילות האחרים שהצטרפו לזון כל אחד ואחד כראוי לו. "ריח ניהוח", זה הרצון והקשר שאוחז את הכל בסוד העולם העליון. "תשמרו להקריב לי במועדו", מי הוא מועדו, בזמן שמתעורר אברהם לעשות רצונו, שכתוב "וישכם אברהם בבוקר". ובזמן שנקעד יצחק על גבי המזבח, שאותה השעה היתה בין הערבים. ואמר רבי (חייא) ייסא, אם כך, זה שכתוב במועדו, היה צריך לכתוב במועדים. אמר לו, אותה השעה נכלל אש במים ומים באש, ולכן כתוב "במועדו".

¹⁶¹⁹ ע"י לעיל פרשת בשלח הערה 1045, ופרשת בראשית הערה 185.

¹⁶²⁰ ע"י ז"ח סד ע"ד: ניהוח אתר דנחת רוח עילאה ושראת עליה למהוי רתיכא עילאה ברזא דע"ב שמהו ורתיכא עילאה כלא קישורא חדא לה' למהוי כולא בנהירו חדא ועל דא אקרי ריח ניהוח תרגום: ניהוח המקום שיורדת הרוח העליונה ושורה עליו להיות מרכבה עליונה בסוד של שבעים ושנים שמות והמרכבה העליונה כלה קשר אחד לה' שיהיה הכל באור אחד ועל כן יש ריח ויש ריח

ההמשכה לה' שהוא הרחמים ואז יתברכו העליונים והשפלים השמים והארץ וכל אשר בם וזה לשם ריה נוחה אשה לה' כלומר ירדת ההמשכה והנחת הרוח משם להוי"ה למדת רחמים שבו העולם מתקיים וזהו שאמר לה' לשם מי שעשה את העולם כאלו אמרו למדת רחמים שאין קיום העולם אלא בו וכמו שאמרו (רש"י בראשית א א) ראה שאין העולם מתקיים בדין ושתף עמו מדת רחמים.

והנה כל מדה ומדה היתה מסתפקת מן הקרבן והכוונה להמשיך ולהניח הרוח העליון במדות ולהקריב המדות אליו וזהו היחוד וזהו לשון (במדבר כח ב) תשמרו להקריב לי לא אמר לקרב אלא להקריב כלומר להקריב לי הכחות והמדות ולכך נקרא קרבן שהוא קרוב הכחות והמדות.

וצריך שתתעורר במה שאמרו במסכת יומא סוף פרק קמא (יומא כא ע"ב) אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט כי בהיות שם שתי אשות מעורבות היה אות וסימן כי יש קשור להדיוט עם הגבורה על ידי הקרבן וכמו ששתי אשות אלו מתערבות ומתיחדות זו עם זו כן רצון ההדיוט עם הגבורה מתיחדים זה עם זה וכן העשן העולה מפעולת הקרבנות למטה היתה סבה לפעולה והתעוררות למעלה בהדלקת השפע בניצוצי אוריו בצינורות המדות וזה בדמיון שתי נרות זו על זו כשתדליק התחתונה מתוך העשן העולה ממנה תתאחו השלהבת בעליונה ותדלוק.

גם צריך שתתעורר במה שהיה קרבן עולה זכר ולא נקבה והחטאת נקבה ולא זכר והשלמים אם זכר אם נקבה הטעם הוא כי תכלית הכוונה בקרבן עולה שהוא למעלה מהמקום ששם מתחלקין זכר ונקבה כלומר למעלה מן המדות¹⁶²¹ שיש בהן פועל ומקבל אבל קרבן שלמים היה בין זכר בין נקבה¹⁶²² כי הוא לקו האמצעי המשלים בין המדות והכלול מהן וכן שלמים אותיות משלים וכבר הזכרתי זה למעלה ולכן כתוב בשלמים (להלן ג א) אם זכר אם נקבה והחטאת נקבה ולא זכר כי הוא למדת שמור¹⁶²³ ובדין שיהיה הקרבן נקבה ומה שהיה קרבן אשם זכר כי האשם בא על חיוב כרת וכדי שיתכפר בו החוטא ותשוב נפשו אל האלהים אשר נתנה, כלומר אל הבינה אשר שם יסוד הנפשות¹⁶²⁴, ושמה תשובתן על כן היה זכר כי המקום הזה הוא למעלה מן המדות וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות לד ע"ב) במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינן יכולין לעמוד¹⁶²⁵ ובאור סוד המאמר הזה כי צדיקים יסוד עולם מעונו של עולם¹⁶²⁶ אבל בעלי תשובה תשובתם הרמתה כי שם ביתם.

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

(ועל כן נקרא ריח ניחח).

¹⁶²¹ ע"י הערה 1604.

¹⁶²² ע"י הערה 1606.

¹⁶²³ ע"י הערה 1607.

¹⁶²⁴ ע"י ספר הפליאה (עמוד ע): הספירה השלישית נקראת בינה ונקראת נ' שערי בינה בעבור כי ז' תחתונות נקראים שמיטות ובכל שמטה ז' שנים א"כ זפ"ז הם מ"ט שערים והם נאצלים מבינה והיא השער הגדול שער חמשים משערי בינה, ובינה בא"ת ב"ש שמטה והה' בלא חילוף לומר לך שהיא כל השמיטות ואליה שבים כולם, והבינה היא התשובה ומשם יסוד הנשמות ושם ישובו והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. וע"י לעיל פרשת בשלח הערה 1067.

¹⁶²⁵ ע"י זהר ת, ב קו ע"א

ועי"ש קו ע"ב: כיון דאחיד באילנא דחיי כדין אקרי בעל תשובה דהא כנסת ישראל תשובה אוף הכי אקרי ואיהו בעל תשובה אקרי וקדמאי אמרו בעל תשובה ממש ועל דא אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד (בו) במקום שבעלי תשובה עומדים.

תרגום: כיון שאחוז בעץ החיים אז נקרא בעל תשובה שהרי כנסת ישראל נקראת אף כך תשובה והוא נקרא בעל תשובה והראשונים אמרו בעל תשובה ממש ועל זה אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמד במקום שבעלי תשובה עומדים.

¹⁶²⁶ ע"י ס"י (פ"א מ"ב) ארבע אש ממים, חקק וחצב בה כסא הכבוד שרפים ואופנים וחיות הקדש ומלאכי השרת ומשלשתן יסד מעונו שנאמר (תהלים קד ד) עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט.

(א יא): וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יַרְךְ הַמְּזֻבָּח צִפְנָה לְפָנֵי ה' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמְּזֻבָּח סָבִיב:

ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה צפונה היא מדרת הנבורה¹⁶²⁷ כדי להשלימם אליו וזהו ששנינו (זבחים נג ע"א) עלה בכבש כלל הבנין נקרא כבש ופנה לסובב הוא ראשית¹⁶²⁸ הראשית המקיף את הכל ובא לו במחשבה לקרן דרומית היא מדרת החסד וזהו שכתוב (בראשית יב ט) ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה שהרי הכהן היה מעורר על ישראל החסד שהיא מדרתו ומהדרומית למזרחית הוא תפארת ישראל שמשם הרחמים יוצאים וממזרחית לצפונית כדי להשלים לו מדרת הנבורה ומצפונית למערבית שהיא מלכות וזהו שאמרו (ב"ב כה ע"ב) שכינה במערב ומשם יפרד לעולם הנפרדים¹⁶²⁹ ואז יתברך העולם השפל וממערבית לדרומית שהוא חוזר למקום שהתחיל.

(א יד): וְאִם מִן הָעוֹף עָלָה קָרְבָּנוֹ לֵה' וְהִקְרִיב מִן הַתְּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת קָרְבָּנוֹ: ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה התורים יסודם מים¹⁶³⁰ ולכך הוכשרו גדולים לרמוז כי החסד צורך גדול לעולם בכל דבר והיונים יסודם אש וכענין שכתוב ביונה (תהלים סח יד) ואברותיה בירקרק חרוץ כי הוזהב ירוק גוון האש וההכפל בירקרק לתוקף הדין ולכך נפסלו הגדולים והוכשרו הקטנים כי המעוט ממנו מספיק.

(ב יא): כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לֵה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָּל שֵׂאֵר וְכָל דְּבֶשׂ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לֵה':

וע"ד הקבלה השאור והדבש רמוז למדרת הדין כידוע מלשון חמץ ולפי שהם דברים שיצאו ממוזגם לכך הם מרוחקים מן המזבח על כן אמר לא תקטירו ממנו אשה לה' כי כיון שהכוונה לשם המיוחד לא תאפה חמץ ולא תקטירו שאור ודבש¹⁶³¹.

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁶²⁷ ע"י זהר ח"א מ ע"ב: מדורא שתיתאה הוא מדורא עלאה קריב למלכו שמיא וביה ארבין ונהרין ונחלין דמתפלגין מן ימא וכמה נונין אינון דמרחשן לארבע סטרי עלמא ועילא מנהון סרכין ממנן וחד ממנא עליהו ואוריאל שמיה והוא ממנא על כל אלין תתאין וכלהו נטלי בשעתו ורגעי כד נטלי ארבי לסטרא דא ולסטרא דא כד נטלי ארבי לסטר (דרום) [מזרח ממנא] דקיימא [עליהו] לההוא סטרא הוא מיכא"ל דאתא מימינא וכד נטלי ארבי לסטר צפון ממנא דקיימא עליהו לההוא סטרא הוא גבריאל דאתי מסטרא דשמאלא וכד נטלי ארבי לסטר (מזרח) [דרום] הא תמן איהו ממנא דקיימא עליהו לההוא סטרא רפאל <נ"א אוריאל> שמיה והוא לימינא וכד נטלי ארבי לסטר מערב ממנא דקיימא עליהו לההוא סטרא הוא אוריאל <נ"א רפאל> ואיהו לבתראה. תרגום: מדור ששי הוא מדור עליון קרוב למלכות השמים, ובו אניות ונהרות ונחלים שנחלקים מן היס, וכמה דגים הם שמרחשים לארבעת צדדי העולם. ומעליהם שרים ממונים, וממונה אחד עליהם ושמו אוריאל, והוא ממונה על כל אלה התחתונים. וכולם נוסעים בשעות ורגעים, כשנוסעות אניות לצד זה ולצד זה, כשנוסעות אניות לצד (דרום) מזרח, הממונה שעומד עליהם לאותו צד הוא מיכא"ל שבא מימין. וכשנוסעות אניות לצד צפון, הממונה שעומד עליהן לאותו צד הוא גבריאל שבא מצד השמאל. וכשנוסעות אניות לצד (מזרח) דרום, הרי שם הוא הממונה שעומד עליהם לאותו צד רפאל (אוריאל) שמו, והוא לימין. וכשנוסעות אניות לצד מערב, הממונה שעומד עליהם לאותו הצד הוא אוריאל (רפאל), והוא לאחרונה.

¹⁶²⁸ היינו חכמה.

¹⁶²⁹ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 149.

¹⁶³⁰ ע"י זהר (ח"ג דף כו ע"ב): ואי תימא והא כתיב (בראשית א כ) ועוף יעופף על הארץ דהא מנייהו מקרבין קרבנא ואפילו עולה כמה דכתיב (ויקרא א יד) ואם מן העוף עולה קרבנו תא חזי מכל אינון עופין לא מקרבין אלא מן התורים או בני יונה אלא רזא דא מה דאתכשר בדא פסיל בדא דא ימינא ודא שמאלא וכלא חד.

תרגום: ואם תאמר הרי כתוב עוף יעופף על הארץ, שהרי מהם מקריבים קרבן, ואפילו עולה, כמו שכתוב ואם מן העוף עולה קרבנו. בא וראה מכל אותם עופות אין מקריבים אלא מן התורים או בני יונה, אלא סוד זה מה שכשר בזה פסול בזה, זה ימין וזה שמאל והכל אחד.

¹⁶³¹ ע"י ספר הפליאה (עמוד תסא): ולא להקריב בעל מום עובר שאף שהוא עובר מ"מ נדחה וכיון דאדחי אדחי, ולא ליתן מום בקדשים ולא להקריב קרבן תפל שאינו ראוי לאכילה שנאמר היאכל

(ב יג): וְכָל קָרְבָּן מִנְחָתְךָ בְּמִלְחָה תִּמְלֹךְ וְלֹא תִשָּׁבֵית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח:

ע"י רמב"ן: ומפני שאמר בכאן ברית אלהיך ולא אמר ברית ה' כלשון הפרשה וכדרך כל הקרבנות או שיאמר ברית ה' אלהיך אני סובר בו ענין שהמלח מים ובכח השמש הבא בהם יעשה מלח והמים בתולדותם ירוו הארץ ויולידו ויצמיחו ואחרי היותם מלח יכריתו כל מקום וישרפו לא תזרע ולא תצמיח והנה הברית כלולה מכל המדות¹⁶³² והמים והאש באים בה ועדיה תאחה ובאה הממשלה הראשונה ממלכת השם כמלח שיתן טעם בכל המאכלים ותקיים ותכרית במליחותה והנה המלח כברית ולכן אמר הכתוב (דהי"ב יג ה) הלא לכם לדעת כי ה' אלהי ישראל נתן ממלכה לדוד על ישראל לעולם לו ולבניו ברית מלח עולם¹⁶³³ כי הוא גם כן מדתו של דוד.

ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה יש במלח שני כחות משתנים זה הפך זה והם המים והאש ובכח חמימות האש המיבשו והמגלדו חוזר מלח ואם כן יש בעצם המלח כח המים והאש שהם כנגד שתי המדות שבהם קיום העולם והם מדת רחמים ומדת הדין ומטעם זה אמר ולא תשביית מלח ברית אלהיך קרא ברית אלהיך מלח לפי שבו יתקיים ויכרת העולם וכמו שאמרו¹⁶³⁴ ראה שאינו יכול להתקיים בדין שתף עמו מדת רחמים וכן המלח מקיים ומכרית כי הוא מקיים ומעמיד הבשר זמן מרובה ונותן טעם בכל המאכלים והוא מכרית גם כן כי המקום המלוח לא יעלה בו כל עשב וכענין שכתוב (ירמיה יז ו) ארץ מלחה ולא תשב וכתוב (דברים כט כב) גפרית ומלח שרפה כל ארצה¹⁶³⁵.

(ד כג): או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים.

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

תפל מבלי מלח, ולא להקריב שאור כי הוא מורה קושי ודין ונשתנה ממראיתו, אך ביום החמישים הוא היובל הגדול הוא קודש וכל הדינין מתבטלין ואין יצר הרע אז מקריבין חמץ הוא שנאמר על שתי הלחם חמץ תאפנה, ולא להקריב דבש אף שהוא מתוק מורה דין במראיתו ומשם שהוא הקושי זב הדבש ודוגמת הענין הדבורה שעוקצת מר וקשה מקבצת הדבש דוגמת הסוד. ולא להקריב אתנן זונה ומחיר כלב ששניהם תועבה והזונה היא.

¹⁶³² ע"י זהר בראשית יז ע"א שיסוד נקראת כל, שכל המידות נכללים בו, וע"י לעיל פרשת בראשית הערה 7.

¹⁶³³ ע"י זהר ח"א רמא ע"א: רבי אחא אמר כתיב (ויקרא ב יג) ולא תשביית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח וכי אמאי מלח אלא בגין דאיהו ממרק ומבשם מרירא לאטעמא ואי לאו הוי בגין מלחא לא יכיל עלמא למסבל מרירא הדא הוא דכתיב (ישעיה כו ט) כי כאשר משפטיך לארץ צדק למדו יושבי תבל וכתוב (תהלים פט טו) צדק ומשפט מכון כסאך ומלח איהו ברית דעלמא קיימא ביה דכתיב (ירמיה לג כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתו בגין כך אקרי ברית אלהיך ואקרי ים המלח וימא אקרי על שמיה.

תרגום: רבי אחא אמר, כתוב "ולא תשביית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח". וכי למה "מלח", אלא משום שהוא ממרק ומבשם את המר לתת לו טעם, ואם לא היה (לפי) מלח, לא יכול העולם לסבול את המר. זהו שכתוב "כי כאשר משפטיך לארץ צדק למדו יושבי תבל". וכתוב "צדק ומשפט מכון כסאך". ומלח היא ברית שהעולם עומד בו, שכתוב "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתו". לכן נקרא ברית אלהיך, ונקרא ים המלח, והים נקרא על שמו. וע"י ספר הפליאה (עמוד קנב): מזבח הנחושת הרמוזה לעשירית שהוא מלכות הוא דין רפה שאינו כ"כ קשה כמו הזהב שאין נחושת אדום כמו הזהב. ולכן היא רמוזה בנחושת. וגם נקראת בת כמו בת מניקת חלב מן האם כן זאת העשירית מניקת השפעה מכל הספירות וזאת הבא ניתנה לאברהם שנאמר וה' ברך את אברהם בכל. וארז"ל בת היתה לאברהם ובכל שמה, ואמר וה' הוא ובית דינו ור"ל שהוא בין צפון לדרום וזהו ברכתה שברכה שמצפון מקבלת דין דרך ההוד ורחמים דרך החסד דרך הת"ת ויסוד, וכמו שרוצה הבת לינק כן רוצה אם להניק והאם היא הבינה וגם אברהם עמה נתברך שזו המדה כלולה בכל וכל הברכות עמה. ולמה נקראת מלח, הטעם כי מלח הוא קיום העולם וזו הספירה הוא קיום העולם שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח.

¹⁶³⁴ ע"י לעיל וישלח פרשת הערה 689.

¹⁶³⁵ ע"י לעיל הערה 1633.

ע"י ר' בחיי: אמנם מה שהוצרך לומר הודע בה"א ולהוסיף מלת או מפני שקרבן חטאת לה"א אחרונה שבשם¹⁶³⁶ ולכך אמר שעירת עזים תמימה נקבה והה"א מביאה עליו יסורים¹⁶³⁷ להודיע אליו חטאתו כדי שיוזכר ויביא קרבנו ולפי שהיא מן וא"ו והוא"ו מן ה"א לכך הוצרך לומר או כי בזה יהיה ריה נוחה לה' והמשכיל יבין.

(ה א): וְנִפְשׁ כִּי תִחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עַד או רָאָה או יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֹנֹו. ע"י ר' בחיי: ויתכן לפרש עוד והוא עד כי באור הכתוב הוא שאם הוא כובש עדותו ולא יגיד זה בב"ד לא יאמר ומי יודע בדבר אם כובש עדות זה לכך נאמר והוא עד שמו של הקדוש ברוך הוא עד שכן מצינו לשון הוא¹⁶³⁸ שהוא שמו של הקדוש ברוך הוא ממה שכתוב (ישעיה מב ח) אני ה' הוא שמי וכתוב (תהלים ק ג) הוא עשנו ולו אנחנו וכתוב (שם יט ו) והוא כחתן יוצא מחופתו וכתוב (במדבר יח כג) ועבד הלוי הוא¹⁶³⁹ ורבים כן ולכך יאמר

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁶³⁶ ע"י זהר ח"ג כג ע"ב: רבי יהודה פתח ואמר או הודע אליו חטאתו אשר חטא הודע אליו מסטרא דמאן או ידע (נ"א נודע) חטאתו מבעי ליה מהו הודע אליו אלא קודשא בריך הוא פקיד לכנסת ישראל לאודעא ליה לבר נש ההוא חובא דהוא חב ובמה מודע ליה בדינהא כמה דאת אמר (איוב כ כז) יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו הודע אליו כמאן דפקיד לאחרא.

דתנינן בשעתא דבר נש חב קמי קודשא בריך הוא ולא אשגח בחטאיה לאהדרא בתיובתא קמי מאריה ואשדי ליה בתר כתפיה נשמתיה ממש סלקת ואסהידת קמי קודשא בריך הוא כדין פקיד מלכא לכנסת ישראל ואמר או הודע אליו חטאתו אשר חטא אושיט דינא עליה ואודע ליה חוביה כמה דאת אמר (יחזקאל טז ב) הודע את ירושלם את תועבותיה.

תרגום: רבי יהודה פתח ואמר, או הודע אליו חטאתו אשר חטא, הודע אליו מצד של מי, היה צריך להיות או ידע (נודע) חטאתו, מה זה הודע אליו, אלא שהקדוש ברוך הוא מצוה את כנסת ישראל להודיע לאדם אותו החטא שהוא חטא, ובמה מודיעה לו, בדיניה. כמו שנאמר (איוב כ) יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו, הודע אליו כמי שמצוה לאחר.

שנינו בשעה שאדם חוטא לפני הקדוש ברוך הוא ולא משגיח על חטאו לחזור בתשובה לפני רבונו, וזרק אותו אחר כתפו, נשמתו ממש עולה ומעידה לפני הקדוש ברוך הוא, ואז מצוה המלך לכנסת ישראל ואומר, או הודע אליו חטאתו אשר חטא, הושיטי את הדין עליו והודיע לו את חטאו, כמו שנאמר (יחזקאל טז) הודע את ירושלים את תועבותיה.

¹⁶³⁷ ע"י זו"ח (מה ע"ב): וע"ד איתערו קדמאי כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת דיתבא חכמה על כנה אשר נטעה ימינך דאקרי כבוד אל.

ואם ב"נ לא דחיל מינה איהי מיסרת ליה דאתמנת לייסרא בני נשא הה"ד ודרך חיים תוכחת מוסר מאן הוא דרך לאילנא דחייא ההוא דאתמנא על עלמא לייסרא בני נשא דלא יטעיין מאורחיה.

ועם כל דא בעי לקשרא לה לעילא בגין דאתקריא גופא ובעייתא נשמתא ונדב ואביהו על דלא קשירו לה ונטלו מינה נשמתא נטלת נשמתהון וגופא דילהון קיים כגוונא דעבדו וישימו עליה קטרת.

תרגום: ועל זה העירו הקדמונים כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת שיושבת החכמה על (תהלים פ) כנה אשר נטעה ימינך שנקראת כבוד אל

ואם אין אדם ירא ממנה היא מיסרת אותו שהתמנתה ליסר את בני האדם זהו נאמר (משלי ו) ודרך חיים תוכחות מוסר מי הוא הדרך לעץ החיים ההוא שהתמנה על העולם ליסר את בני האדם שלא יטעו מדרכו

ועם כל זה צריך לקשרה למעלה משום שנקראת גוף וצריכים (וצריכה) נשמה ונדב ואביהו על שלא קשירו אותה ונטלו ממנה הנשמה לקחה את נשמתם וגופם קים כמו שעשו (ויקרא י) וישימו עליה קטרת.

¹⁶³⁸ ע"י לעיל פרשת לך לך הערה 822.

¹⁶³⁹ ע"י זהר ח"א קנד ע"ב: תא חזי עלמא תתאה באתגליא איהו והוא שירותא דכלא לסלקא בדרגוי כמה דחכמה עלאה [ו]הוא שירותא דכלא הכי נמי עלמא תתאה חכמה איהו והיא שירותא דכלא ובגין כך קרינן אתה בגין דאיהו שמטה ואתגליא ועלמא עלאה דאיהו יובלא קרינא הוא דכל מלוי באתכסיא אינון ורזא דמלה דלאה דכתיב (בראשית ל טז) וישכב עמה בלילה הוא ועל דא כתיב (במדבר יח כג) ועבד הלוי הוא בגין לאמשכא מניה ברכאן לכלא הוא עלמא עלאה דאתכסיא תדיר ויעקב במה דאתכסיא לא אתדבק ברעותיה אלא במה דאתגליא ורזא דא <דכתיב> (בראשית ב כד) ודבק באשתו וירא יהו"ה כי שנואה לאה מהכא דסאני בר נש עריין דאמיה (<נ"א> ואחתיה) ויתיחד בר נש עם אמיה בכל אתר ולא יתחשש והא אתערו בן מתיחד עם אמו וכלא אתכסי מיעקב דעלמא עלאה לא אתגליא כלל.

תרגום: בא וראה, העולם התחתון הוא בנגלה, והוא ראשית הכל לעלות בדרגותיו, כמו שהחכמה העליונה היא ראשית הכל, כך גם העולם התחתון הוא חכמה, והיא ראשית הכל, ולכן נקרא "אתה",

והוא עד שמו של הקדוש ברוך הוא עד כי הוא בוחן לבות וכליות ויענישנו על זאת. ויתכן עוד לומר כי תוספת הוא"ו במלת לוא ירמוז על ששת ימי בראשית ובא להורות כי מי שכושב עדות לחברו מעלה עליו הכתוב כאלו כבש להקב"ה עדות של חדוש העולם שנברא בששת ימים כי מתוך שאדם הגיל להכשל בעון קל יבא לסוף שיכשל בעון חמור.

(ה טו): נֶפֶשׁ כִּי תַמְעַל מֵעַל וְחִטָּאָה בְּשִׁנְיָהּ מִקֶּדְשֵׁי ה' וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לְה' אֵיל תְּמִים מִן הַצֵּאֵן בְּעֶרְבֹךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשִׁקְלֵי הַקֶּדֶשׁ לְאֲשָׁם:
 ע"י רמב"ן: ועל דרך האמת עוד הקרבן הבא נקבה על חטא יקרא חטאת והזכר יקרא אשם השעירים והפרים יקראו גם כן חטאת בעבור שהם לחטאת¹⁶⁴⁰:

Section break

ס מאיר הרמב"ן ור' בחיי

משום שהוא שמיטה, ובגלוי. והעולם העליון שהוא היובל, נקרא "הוא", שכל דבריו הם בנסתר. וסוד הדבר של לאה, שכתוב "וישכב עמה בלילה הוא", ועל זה כתוב "ועבד הלוי הוא", כדי למשוך ממנו ברכות לכל. "הוא" העולם העליון שנסתר תמיד. ויעקב במה שנסתר לא נדבק ברצונו, אלא במה שנגלה, וזה סוד הכתוב "ודבק באשתו". "וירא ה' כי שנואה לאה", מכאן ששונא אדם ערות אמו (ואחותו), ומתיחד אדם עם אמו בכל מקום ולא יחשוש, והרי העירו, בן מתיחד עם אמו, והכל התכסה מיעקב, שהעולם העליון לא התגלה כלל.

¹⁶⁴⁰ ע"י זהר ח"ג כח ע"ב: הכי פקודין דלא תעשה אינון תפישו דילה כגון צפרים הנאחזים בפח וכל תפשיין דילה דמעכבין לה לפרחא אתקריאו סרכות כאלין סרכות דמעכבי לכנפי ריאה לנשבא הכי אשם דישראל אחיד בגדפוי דשכינתא דאינון חיוון דכרסיא דלא תהא עולה בהון בזכוון דישראל לגבי קודשא בריך הוא ומעכבין לה ומכבידין גדפהא ח"ת ח"ת חטאות דלהון ואשם אימא דערב רב סרכא אחידת בכרסיא דתמן מטרוניתא ולא מנחת לה לסלקא מגלותא וזכוון אחידן בה לסלקא אשתארת באוירא כגון סרכא תלויה באוירא ודא עמודא דאמצעייתא (דאיהו אוירא) הכי אשם תלוי בצדיק דאיהו אחיד בין שמיא וארעא.

חטאת איהי יותרת הכבד אכבידת עלה בחטאות דלכלוכין דחובין דישראל כגוונא דכבד מכביד שמרים דאינון דמים על ערקין דלבא הכי אלין חטאות מכבידין על גדפוי דשכינתא דאינון פקודין דעשה דדמיין לכנפי יונה לא תעשה כד אינון מכבידין על עשה דאינון כד חובין דישראל מרובין מזכוון אתמר באורייתא דאיהו גופא (דניאל ח יב) ותשלך אמת ארצה ואיהי צווחת (איכה א יד) נתנני יה"ה בידי לא אוכל קום (עמוס ה ב) נפלה לא תוסיף קום ובגין דא תקינו תנאים ואמוראים צלותין באתר דקרבינין לאעברא חטאות ואשמות מינה ובגין דא תקינו צלותא דשחרית כקרבן השחר וצלותא דמנחה כקרבן בין הערבים וצלותא דערבית כאמורים ופדרים דהוון מתאכלים כל הלילה ותלת אבהן דתקינן תלת צלותין לקבל מרכבתא דאינון קטירין בה כמה דאוקמוה האבות הן הן המרכבה דאינון פני אריה אל הימין לארבעתם וגו' (ע"כ).

תרגום: כך מצוות לא תעשה הן האסורים שלה, כמו ציפורים הנאחזות בפח, וכל האסורים שלה שמעכבות אותה מלפרוח וקראות סרכות, כמו הסרכות הללו שמעכבות את כנפי הריאה מלנשב, כך אשם, שישראל אחוזים בכנפי השכינה שהן חיות הכסא, שלא תהיה עולה בהם בזכויות של ישראל לקדוש ברוך הוא, ומעכבים אותה ומכבידים את כנפיה. ח"ת ח"ת החטאות שלהם ואשם אמם של ערב רב, הסרכה האחוזה בכסא ששם המלכה, ולא מניחה אותה לעלות מן הגלות, והזכויות אחוזות בה להעלותה, ונשארת באויר כמו סרכה שתלויה באויר, וזהו העמוד האמצעי (שהוא אויר), כך אשם תלוי בצדיק שהוא אחוז בין שמים וארץ.

החטאת היא יותרת הכבד, מכבידה עליה בחטאות של לכלוכים של חטאי ישראל, כדוגמת שהכבד מכביד על השמרים שהם דמים על העורקים של הלב, כך החטאות הללו מכבידות על כנפי השכינה שהן מצוות עשה שדומות לכנפי יונה, ולא תעשה כשהן מכבידות על עשה שהן כשחטאי ישראל מרובים מן הזכויות, נאמר בתורה שהיא גוף, ותשלך אמת ארצה. והיא צווחת נתנני ה' בידי לא אוכל קום, נפלה לא תוסיף קום, ומשום זה תיקנו תנאים ואמוראים תפלות במקום קרבנות, להעביר ממנה חטאות ואשמות, ולכן תיקנו תפלת שחרית כמו קרבן השחר, ותפילת מנחה כמו קרבן בין הערבים, ותפלת ערבית כמו אמורים ופדרים שהיו מתאכלים כל הלילה, ושלשת האבות שתיקנו שלש תפלות כנגד המרכבה שהם קשורים בה כמו שבארוה האבות הן הן המרכבה שהם פני אריה אל הימין לארבעתם.